

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВЛОВИХ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ВИВЧЕННЯ
ПРОБЛЕМ ЗЛОЧИННОСТІ
ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. В. СТАШИСА**

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні Вченої ради НДІ ВПЗ імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України
протокол № 6 від 09 вересня 2020 р.
Директор

Владислава БАТИРГАРЕЄВА

СИЛАБУС

**ДОКТРИНАЛЬНІ ЗАСАДИ
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ**

ВИКЛАДАЧІ	
<i>Борисов Вячеслав Іванович</i> , радник при дирекції НДІ ВПЗ імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України	
Контактний телефон	+38 057 715-62-08 (роб.)
E-mail	borisov_v.i@ukr.net
<i>Пащенко Олександр Олександрович</i> , провідний науковий співробітник відділу дослідження проблем кримінального та кримінально-виконавчого права НДІ ВПЗ імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України, доктор юридичних наук, доцент	
Контактний телефон	+38 057 715-62-08 (роб.)
E-mail	opashchenko77@ukr.net
<i>Євтеєва Дарина Петрівна</i> , в.о. заступника директора з наукової роботи НДІ ВПЗ імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України, кандидат юридичних наук	
Контактний телефон	+38 057 715-62-08 (роб.)
E-mail	evteeva.dar@gmail.com
Назва освітньо-професійної програми	Право
Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий)
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	08 Право, 081 Право

Статус дисципліни	Дисципліна циклу вільного вибору аспіранта вибіркової компоненти, викладається у 3 та 4 семестрах II курсу в обсязі 4 кредитів
МОВА ВИКЛАДАННЯ	Українська
ПОЛІТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	<p>Консультації навчальної дисципліни відбуваються:</p> <p><i>аудиторні консультації</i> – аудиторія № 307 згідно з графіком консультацій;</p> <p><i>онлайн консультації</i> – через Zoom за попередньою домовленістю з викладачем. Для погодження часу онлайн консультації слід писати Пащенко О.О. на електронну пошту opashchenko77@ukr.net або телефонувати за номером +38 057 715-62-08.</p> <p>Пропуск занять:</p> <p>Для відпрацювання пропущених занять, узгодження виду відпрацювання та ін.. питань слід звернутись до Пащенко О.О. на електронну пошту opashchenko77@ukr.net або зателефонувати за номером +38 057 715-62-08</p>
ПОЛІТИКА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ	<p>Прослуховуючи цей курс, здобувачі погоджуються виконувати вимоги принципів академічної доброчесності:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розв'язувати всі завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб; - надавати для оцінювання лише результати власної роботи; - не вдаватися до кроків, що можуть у нечесний спосіб покращити власні результати навчання чи погіршити/покращити результати інших здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії; - ні в який спосіб не публікувати відповіді на питання, що ставляться в рамках навчальної дисципліни для оцінювання знань здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії.
МЕТА ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ	Надання здобувачам вищої освіти ступеня доктора філософії системи знань про теоретико-світоглядні та законодавчі засади здійснення регулювання у сфері кримінального права, а так само про презентацію отриманих результатів, та оволодіння ними універсальними навичками дослідника та правозастосувача для їх використання у подальшій науковій та практичній діяльності за фахом.
ФОРМАТ КУРСУ	Форма навчання – денна / заочна.
ФОРМИ І ВИДИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ	Види навчальних занять: лекції, семінарські, індивідуальна робота, індивідуальні консультації, елементи дистанційного навчання, проміжний та підсумковий контроль.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА	<ul style="list-style-type: none"> – вивчення додаткових нормативних і літературних джерел щодо організації і проведення наукових досліджень та розв’язання наукознавчих проблем; – участь у наукових заходах, тематикою яких є, зокрема, проблеми наукознавства; – підготовка наукових доповідей та їх презентація з проблемних питань наукознавства; – написання наукових есе, рефератів, наукових оглядів, контрольних робіт, статей та тез наукових доповідей з окремих наукознавчих проблем; – узагальнення юридичної практики, необхідної для аналізу і розв’язання наукознавчих проблем; – інші форми індивідуальної роботи за узгодженням з викладачем.
ФОРМИ КОНТРОЛЮ	Проміжний контроль – у формі заліку, підсумковий контроль – у формі екзамену
ПРЕРИКВІЗИТИ	Для вивчення курсу аспіранти потребують базових знань з філософії
НЕОБХІДНЕ ОБЛАДНАННЯ	Мультимедійне обладнання, комп’ютерне забезпечення з виходом в мережу Інтернет
ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ	<p>За результатами освоєння навчальної дисципліни повинен продемонструвати такі результати навчання.</p> <p>Знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - визначити особливості основних методологічних засад розуміння сучасного кримінального права, які узгоджувалися б з модерними уявленнями про публічно-правову і приватноправову сфери праворегулювання, національний та наднаціональний рівні кримінально-правового регулювання; - показати обізнаність щодо аналізу стану та подальшого розвитку національної доктрини та концепції боротьби зі злочинністю, розроблення цілісної стратегії кримінально-правового впливу на злочинність; - демонструвати знання щодо підстав поділу кримінально-правової політики на доктринальний, програмний, законодавчий, правозастосовний, право-виконавчий та науковий рівні; - виявити зв’язки кримінально-правової політики з кримінальним правом як її інструментом; - проявити здатність критичного осмислення, аналізу та оцінки сучасних наукових досягнень, дослідницької діяльності в галузі розробки та реалізації кримінально-правових норм щодо кримінальної відповідальності, призначення покарання та звільнення від покарання та його

	<p>відбування;</p> <ul style="list-style-type: none"> - визначати і з'ясовувати дискусійні питання, що виникають при притягненні до кримінальної відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України, кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи, власності, а також за корупційні та пов'язані з корупцією кримінальні правопорушення; - описати сучасні наукові досягнення, національний і зарубіжний досвід законотворення у галузі кримінального права, а також розробки, реалізації та вдосконалення кримінально-правових норм; <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> - здійснювати аналіз переваг і недоліків різних поглядів, що існують у кримінально-правовій доктрині сучасності, генерувати або розвивати наукові ідеї, концепції, стратегії, теорії тощо та обирати традиційні й інноваційні теоретико-методологічні підходи до розв'язання; - застосовувати правила кримінально-правової кваліфікації, розрізняти її етапи, а також правильно оформлювати (закріплювати) її результати; - вільно орієнтуватися в наявних у доктрині підходах до визначення поняття кримінальної відповідальності; - проводити відмежування інших заходів кримінально-правового характеру від кримінальної відповідальності; - всебічно оцінювати стан та перспективи розв'язання наукових проблем, які виникають під час застосування кримінально-правових норм, що передбачають відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України; - розмежовувати суміжні кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи між собою; - орієнтуватися у юридичних ознаках складів кримінальних правопорушень проти власності; - ефективно користуватися міжнародно-правовим досвідом у сфері боротьби з кримінальними правопорушеннями, пов'язаними з корупцією.
--	--

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ		
Змістовний блок I: Поняття кримінально-правового регулювання та його предмет, метод і рівні. Кримінально-правова кваліфікація.		
Лекція	<i>ТЕМА № 1.</i> Поняття кримінально-правового регулювання та його предмет, метод і рівні. Кримінально-правова кваліфікація	6
Семінарське заняття 1	Методологічні засади кримінально-правової кваліфікації	2
Семінарське заняття 2	Теоретичні засади кримінально-правової кваліфікації	2
Змістовний блок II: Теоретичні проблеми кримінальної відповідальності та її співвідношення з іншими заходами кримінально-правового характеру		
Лекція	<i>ТЕМА № 2.</i> Теоретичні проблеми кримінальної відповідальності та її співвідношення з іншими заходами кримінально-правового характеру.	4
Семінарське заняття 3	Проблеми встановлення видів кримінальної відповідальності	2
Змістовний блок III: Теоретичні засади застосування інститутів призначення покарання та звільнення від покарання (національний та зарубіжний досвід)		
Лекція	<i>ТЕМА № 3.</i> Теоретичні засади застосування інститутів призначення покарання та звільнення від покарання (національний та зарубіжний досвід)	2
Семінарське заняття 4	Проблеми застосування загальних засад призначення покарання	2
Змістовний блок IV: Питання доктрини Особливої частини кримінального права		
Лекція	<i>ТЕМА № 4.</i> Питання доктрини Особливої частини кримінального права	12
Семінарське заняття 5	Проблемні питання кваліфікації злочинів проти основ національної безпеки України.	2
Семінарське заняття 6	Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я: загальна характеристика, система, види, проблеми кваліфікації.	2
Семінарське заняття 7	Проблеми застосування кримінально-правових норм, що передбачають відповідальність за кримінальні правопорушення проти власності.	2
Семінарське заняття 8	Поняття, види та особливості складів корупційних кримінальних правопорушень.	2
УМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО РЕЙТИНГУ		
Форми освітнього процесу, які передбачають оцінювання здобувача	3-й семестр	4-й семестр
<i>Аудиторна робота</i>	15	15
<i>Індивідуальні завдання</i>	20	

<u>Контрольні заходи</u>	Проміжний контроль у формі семестрового заліку	зарах/незарах	-
	Підсумковий контроль у формі екзамену	-	50
Разом:			100
ВИМОГИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ			
Види занять	Кількість балів відповідно до виду заняття (за один вид заняття)	Критерії оцінювання	
<u>Семінарські заняття під час аудиторної роботи</u>	5	відмінний рівень засвоєння навчального матеріалу з теми, можливі окремі несуттєві недоліки	
	4	добре засвоєння матеріалу з теми, але є не значні помилки	
	3	задовільний рівень засвоєння матеріалу з теми, суттєві і у значній кількості помилки	
	2	поганий рівень засвоєння матеріалу з теми, значна кількість недоліків	
	1	мінімальний рівень засвоєння матеріалу з теми, але достатній для оцінювання	
	0	поверхневий рівень засвоєння матеріалу з теми, велика кількість помилок	
<u>Індивідуальні завдання</u>	9-10	глибоке знання проблем, пов'язаних із темою завдання (дослідження), вільне володіння матеріалом, вміння самостійно і творчо мислити, знаходити, узагальнювати, аналізувати матеріал, робити самостійні висновки	
	7-8	в роботі розкрито основні положення теми завдання (дослідження), але є деякі неточності у викладеному матеріалі, теоретичні поняття недостатньо підтверджені фактичними даними	
	5-6	основні положення теми завдання (дослідження) розкрито, але деякі питання висвітлено не в повному обсязі та не має підтвердження теоретичних понять фактичними даними, відсутній творчий підхід до дослідження	
	3-4	основні положення теми завдання (дослідження) висвітлено поверхнево, з великою кількістю суттєвих помилок, відсутні самостійні висновки	
	1-2	основні положення теми завдання (дослідження) висвітлено поверхнево, з великою кількістю помилок, взагалі відсутні висновки, вбачається доволі слабе знання предмета дослідження	

	0	основні положення теми завдання (дослідження) висвітлено поверхнево, вбачається відсутність самостійності дослідження
<u>Контрольні заходи:</u>		
- проміжний контроль у формі семестрового заліку	зарах	теоретичний матеріал засвоєно на рівні, достатньому для самостійних висновків
	незарах	теоретичний матеріал не засвоєно взагалі, відсутність уявлення про предмет навчальної дисципліни
- підсумковий контроль у формі екзамену	50	- всебічне, систематичне і глибоке знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни; - здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни та використання отриманих знань у науково-дослідній роботі
	40	- достатньо повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, за відсутності у відповіді суттєвих неточностей; - здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для науково-дослідної роботи
	30	- знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для науково-дослідної роботи; - помилки у відповіді на екзамені за наявності уявлення про шляхи їх самостійного усунення
	20	- знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для науково-дослідної роботи; - помилки у відповіді на екзамені при відсутності уявлення про шляхи їх самостійного усунення
	10	- прогалини в знаннях з певних частин основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни; - помилки та суттєві неточності у відповіді на екзамені
	0	- відсутність знань значної частини основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни; - відсутність очікуваних результатів навчання.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS				
Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за 100-бальною шкалою, що використовується в Інституті	Рівень компетентності
A	ВІДМІННО. Здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії має всебічні знання в межах вимог навчальної програми, уміє формулювати висновки на основі отриманих знань, обґрунтовувати свою світоглядну та громадську позицію. Володіє методологією наукового пізнання, творчої діяльності, уміє застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань.	5	90-100	Високий
B	ДУЖЕ ДОБРЕ. Здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії добре володіє вивченим матеріалом з дисципліни в межах вимог навчальної програми, намагається формулювати світоглядні та методологічні висновки на основі отриманих знань, обґрунтувати свою світоглядну та громадську позицію. Володіє методологією наукового пізнання, уміє застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань. Водночас відповідь має певні неточності.	4	80-89	Достатній
C	ДОБРЕ. Здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії виявляє знання в межах вимог навчальної програми. Робить спроби формулювати світоглядні й методологічні висновки на основі отриманих знань. Уміє застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань за зразком. Водночас відповідь є недостатньо осмисленою, має помилки і неточності.		70-79	

D	ЗАДОВІЛЬНО. Здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії відтворює частину навчального матеріалу і виявляє здатність формулювати висновки на основі отриманих знань та застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань за допомогою викладача. Відповідь має суттєві помилки.	3	65-69	Середній
E	ДОСТАТНЬО. Здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, відтворює значну його частину на репродуктивному рівні. Відповідь має суттєві помилки.		60-64	
FX	НЕЗАДОВІЛЬНО (з можливістю повторного складання семестрового контролю). Здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії відтворює незначну частину навчального матеріалу виявляє слабку здатність формулювати висновки на основі отриманих знань та застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань за допомогою викладача. Відповідь має суттєві помилки та прогалини.	2	35-59	Низький
F	НЕЗАДОВІЛЬНО (з повторним обов'язковим вивченням залікового кредиту). Здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів. Відповідь має суттєві помилки та прогалини.		34 і менше	
Орієнтовний перелік питань до екзамену	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття, засоби та мета кримінально-правового регулювання. 2. Предмет і метод кримінально-правового регулювання. 3. Поняття механізму кримінально-правового регулювання. Підходи до розуміння механізму кримінально-правового регулювання в науці кримінального права. 4. Підходи до розуміння рівнів кримінально-правового регулювання в науці кримінального права. Класифікації рівнів кримінально-правового регулювання. 5. Поняття і зміст кримінально-правової політики, її місце серед заходів 			

боротьби зі злочинністю.

6. Основні методи кримінально-правової політики та її принципи.
7. Співвідношення принципів кримінально-правової політики та принципів кримінального права.
8. Доктринальні підходи до визначення поняття кримінальної відповідальності. Ознаки кримінальної відповідальності.
9. Підходи до визначення поняття криміналізації та декриміналізації суспільно небезпечних діянь в доктрині кримінального права.
10. Поняття та сутність кримінально-правової кваліфікації. Види та суб'єкти кваліфікації злочинів.
11. Етапи кваліфікації злочинів. Основні правила кваліфікації злочинів.
12. Методологічні та логічні засади тлумачення кримінально-правових норм.
13. Співвідношення понять «кримінальне правопорушення» і «склад кримінального правопорушення». Взаємозв'язок норм Загальної і Особливої частини КК при кваліфікації кримінальних правопорушень.
14. Тлумачення кримінально-правових норм: поняття, види, правила.
15. Доктринальні підходи до визначення поняття кримінальної відповідальності. Ознаки кримінальної відповідальності.
16. Кримінальна відповідальність та кримінально-правові відносини.
17. Поняття і значення загальних засад призначення покарання.
18. Поняття обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання: види, особливості врахування судом та значення.
19. Поняття, значення, види, критерії класифікації спеціальних правил призначення покарання. Співвідношення спеціальних правил і загальних засад призначення покарань.
20. Принципи призначення покарання. Співвідношення загальних засад призначення покарання із принципами призначення покарання.
21. Питання про критерії поділу Особливої частини Кримінального кодексу України 2001 р. на розділи.
22. Проблеми визначення родового об'єкту злочинів, передбачених розділом I Особливої частини КК України в науці кримінального права.
23. Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади (ст. 109 КК).
24. Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110 КК).
25. Державна зрада (ст. 111 КК).
26. Посягання на життя державного чи громадського діяча (ст. 112 КК).
27. Диверсія (ст. 113 КК).
28. Шпигунство (ст. 114 КК).
29. Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань (ст. 114¹ КК).
30. Поняття вбивства та його види.
31. Умисне вбивство при обтяжуючих обставинах, його види.
32. Умисне вбивство при пом'якшуючих обставинах, його види. Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання.
33. Проблема визначення тілесних ушкоджень в доктрині кримінального права та в законодавстві.
34. Умисне тяжке тілесне ушкодження. Відмежування умисного тяжкого тілесного ушкодження, яке спричинило смерть потерпілого, від умисного вбивства та вбивства через необережність.
35. Привілейовані види тяжких тілесних ушкоджень.

	<p>36. Умисні середньої тяжкості та легкі тілесні ушкодження.</p> <p>37. Побої та мордування, їх відмежування від тілесних ушкоджень.</p> <p>38. Кримінальна відповідальність за домашнє насильство.</p> <p>39. Класифікація кримінальних правопорушень проти власності, її критерії.</p> <p>40. Проблеми розуміння поняття родового об'єкта кримінальних правопорушень проти власності у науці кримінального права.</p> <p>41. Поняття та ознаки предмета кримінальних правопорушень проти власності, його ознаки.</p> <p>42. Види предметів кримінальних правопорушень проти власності.</p> <p>43. Крадіжка.</p> <p>44. Грабіж.</p> <p>45. Розбій.</p> <p>46. Шахрайство.</p> <p>47. Ознаки родового та безпосередніх об'єктів корупційних кримінальних правопорушень, їх вплив на кваліфікацію таких кримінальних правопорушень.</p> <p>48. Предмети корупційних кримінальних правопорушень, їх види.</p> <p>49. Поняття та види неправомірної вигоди, її відмежування від подарунка. Співвідношення неправомірної вигоди і хабара.</p> <p>50. Особливості об'єктивної сторони корупційних кримінальних правопорушень. Законодавчі конструкції об'єктивної сторони і вирішення питання про визнання злочинів закінченими.</p> <p>51. Особливості суб'єктивної сторони корупційних кримінальних правопорушень. Неправомірна вигода як мета вчинення корупційних діянь.</p> <p>52. Суб'єкти корупційних кримінальних правопорушень, їх види.</p> <p>53. Поняття та види службових осіб.</p> <p>54. Поняття службової особи юридичної особи приватного права.</p> <p>55. Поняття і види осіб, які здійснюють професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг. Правові засади визнання осіб такими, що надають публічні послуги.</p> <p>56. Міжнародні договори України про відповідальність за корупційні правопорушення та їх кримінально-правове значення.</p>
<p>Рекомендована література (основна, допоміжна)</p>	<p style="text-align: center;">Основна література:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Харків: Право, 2017. Т. 17: Кримінальне право / редкол.: В. Я. Тацій (голова), В. І. Борисов (заст. голови) та ін. 1064 с. 2. Кримінальне право України. Загальна частина: навч. посіб. / В. Б. Харченко та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова. Харків : Право, 2019. 480 с. 3. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, О. О. Володіна та ін. ; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 6-те вид., переробл. і допов. Х.: Право, 2020. 584 с. 4. Кримінальне право України. Особлива частина: навч. посіб. / В. Б. Харченко та ін. ; за ред. О. М. Литвинова. Харків : Право, 2020. 656 с. 5. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / А. О. Байда, В. І. Борисов, О. О. Володіна та ін. ; за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 6-те вид., переробл. і допов. Х.: Право, 2020. 768 с.

Допоміжна:

1. Пашенко О. О. Соціальна обумовленість закону про кримінальну відповідальність: монографія. Харків: Юрайт, 2018. 446 с.
2. Демидова Л. М., Назарчук В. В. Кримінально-правова охорона національної безпеки України: кримінальна відповідальність за ухилення від проходження служби цивільного захисту в особливий період чи у разі проведення цільової мобілізації: монографія. Харків: Право, 2019. 400 с.
3. Бурдін В. М., Сибаль О. Б. Кримінально-правова характеристика заподіяння шкоди життю та здоров'ю особи під час зайняття спортом: монографія. Київ: Центр уч. літ., 2015. 200 с.
4. Павленко Т. А. Доведення до самогубства: перспективи вдосконалення чинного законодавства. Порівняльно-аналітичне право. 2017. № 6. С. 326–329.
5. Хряпінський П. В., Чус О. В. Кримінально-правова характеристика незаконного привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося у неї: монографія. Дніпропетровськ: Літограф, 2015. 245 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Офіційний сайт Європейського суду з прав людини – <http://www.echr.coe.int>
2. Офіційний сайт Конституційного Суду України – <http://www.ccu.gov.ua/uk/index>
3. Офіційний сайт Верховного Суду України – <http://www.scourt.gov.ua>
4. Офіційний сайт Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ – <http://sc.gov.ua>
5. Офіційний сайт Верховної Ради України – <http://rada.gov.ua>